

Az új kihívások antropológiája

A nyolcvanas évektől hódító globalizációs diskurzusokban a klasszikus értelemben vett kulturális antropológia némileg elveszti érvényességét. Természetesen az antropológia maga is alakítja ezt a diskurzust, mikor reagálni kíván azokra a változásokra, amelyek megzavarják kényelmesen körülhatárolt és elszigetelt „terepei” megkonstruálásában. Ahogy T. H. Eriksen írja: „A globalizációkutatások elterjedése ellentmondásos reakciókat váltott ki az antropológusokból, akik aggódtak az etnográfia jövőjéért egy olyan világban, amelyben úgy tűnik, semmi sem lokális többé. Mindazonáltal gyorsan tisztázódott, hogy a globális jelenségek gyakoribbak annál, mint hogy tanulmányozni lehetne őket a lokális kifejeződésük nélkül, és a kulturális globalizáció mindig egyet jelentett a globalizációval, amely a lokális és nem lokális elemek kreatív fúziója.”

Ulf Hannerz a fenti problematika egyik legfontosabb képviselője a jelenkori antropológiában, a kultúra fogalmának újragondolásával igyekszik megtalálni a kulturális antropológia helyét a globalizációs diskurzusban. Egyik legismertebb könyvében, az 1992-es *Cultural Complexities*-ben fejti ki, hogy a kulturális tudások áramlását kell figyelemmel kísérnünk, hiszen a kultúra 20. századi globalizációja a kulturális diffúzió állandóan zajló folyamata, amelyben már nem feltételezhető az a homogénnek tekintett tudás, amelyre a klasszikus antropológia képviselői támaszkodtak.

A szóban forgó klasszikus felfogás a kultúrát egy határokkal lezárt helyhez köti, amelyen belül az emberek egy mindent átfogó társadalmi és kulturális szerveződés szereplői, akik geertzi terminusban képesek eligazodni a kulturális rendszerüket képező „jelentések hálózatában”. Ebben az értelemben a kultúra lakói egyöntetűen osztoznak azokban a tudásokban, amelyek szükségesek az e határokon belüli zajló élet zavartalanságához. Nigel Barley írja találatlan, hogy a klasszikus antropológiai monográfiák tele vannak olyan felületekkel, mint az „xy népcsoport hite szerint...”, mintha egy kultúra létét annak homogenitása biztosítaná, hogy az azandék, a doajók, a szamoaiak stb. egy emberként hisznek valamiben, és birtokolnak egy tudást. E koncepció alapján a kultúrák közti átjárás, érintkezés, kereszteződés igencsak nehézkes, inkább a veszteséggel kapcsolódik össze, hiszen a másfajta tudás beszűremlése kikezdi a homogenitást.

Hannerz pályája kezdetén jellemzően egy nem hagyományos antropológiai színhelyet választott témájául: a nagyvárost. A nagyvárosok szerinte kiemelten fontosak az áramlások szempontjából, mivel ott egyrésztől összesűrűsödnek a folyamatos mozgásban lévő jelentések, másrésztől pedig éppen ennek következtében maguk a nagyvárosok szabnak irányt ezeknek az áramlásoknak.

Ulf Hannerz a kulturális antropológia megújulását jellemzően egy makroantropológiai perspektívában látja, amelyben azonban fontos szemléletváltást sürget: „Korábban a kultúra makroantropológiájának domináns hasonlatául, már amennyiben volt ilyen, a globális kulturális mozaik szolgált. A kultúrák sokaságának fogalma éppen annyira egyértelműnek tűnt, mint az a föltételezés, hogy a kultúrák körülhatárolt egységek, melyek adott helyekhez kötöttek. A 20. században azonban – inkább, mint korábban bármikor, bár talán a 21. században sem lesz ez kevésbé igaz – a mozaikhasonlatot, valamint a kultúráról történő gondolkodásban a helynek tulajdonított fontos szerepet ki kell egészíteni a kultúra térbeli áramlásának fogalmával. Az uralkodó világrendet a sokféleség állandóan változó szerveződéseként kell fölfognunk, annak megértésében egyre nélkülözhetetlenebb a kulturális szempont.”

Ulf Hannerz 2000-ben megjelent – lapunkban recenzált – esszéjében megkísérli felvázolni egy a fenti kihívásokra felelő antropológia majdani fogalmi eszköztárát.

Ulf Hannerz jelenleg a Stockholmi Egyetem Szociálandropológia Tanszékének professzora. Legfontosabb munkái:

1969, 2004 *Soulside: Inquiries into Ghetto Culture and Community*

1980 *Exploring the City: Inquiries Toward an Urban Anthropology*

1992 *Cultural Complexity: Studies in the Social Organization of Meaning*

1996 *Transnational Connections: Culture, People, Places*

2000 *Flows, Boundaries and Hybrids: Keywords in Transnational Anthropology*

K. C.